

กระบวนการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

The Process of Development of Wat Saengkaewphothiyan,
Chediluang Sub-district, Mae Sruai District, Chiang Rai Province

ศักดา วิวัฒน์ขจรศักดิ์ ,ดร.จรรุยศักดิ์ แพ่ง, รองศาสตราจารย์สมหมาย เปรมจิตต์
Sakda wiwatkajohnsak, Charoonsak Phaeng Dr., Assoc. Prof. Sommai Premchit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Author for Correspondence: somyot_pan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษากระบวนการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือเจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเจดีย์หลวง กำนันตำบลเจดีย์หลวง ผู้นำชุมชนในตำบลเจดีย์หลวง ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลเจดีย์หลวง ผู้อาวุโสในชุมชนตำบลเจดีย์หลวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 บ้านใหม่แสงแก้วและคณะกรรมการกลุ่มพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณฝ่ายต่างๆ จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในด้านการมีส่วนร่วมพบว่า เจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณ บุคลากรในวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนตำบลเจดีย์หลวงมีส่วนร่วม ผลักดันในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในวัด โดยร่วมกันจัดทางงบประมาณให้แก่วัดเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมวัดในส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พบว่า พระภิกษุสามเณรได้ทำหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติธรรมตามข้อวัตรต่างๆ มีกิจกรรมภายในวัดที่ช่วยเผยแพร่ในด้านพระธรรมคำสั่งสอนต่างๆ ให้พุทธศาสนิกชน

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัดพบว่า วัดยังขาดโครงสร้างของการบริหารการเงินที่เป็นระบบมากพอ จึงต้องมีกระบวนการในการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น พระสงฆ์ กรรมการวัด ไวยาวัจกร รวมถึงชุมชนใกล้เคียง ให้มีความรู้ ความเข้าใจเพื่อให้สามารถดำเนินการบริหารการเงินให้แก่วัดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและงบประมาณการก่อสร้างมีไม่เพียงพอ

คำสำคัญ : กระบวนการพัฒนา, ปัญหาและอุปสรรค, วัดแสงแก้วโพธิญาณ

Received: 08/09/61 Revised: 18/12/ 61 Accepted: 15/01/62

Abstract

The objectives of this independent study were 1) to study development of Watsaengkaewphothiyan, Chediluang Sub-District, Mae Sruai District, Chiang Rai Province, and 2) to study the problems and obstacles in development of Watsaengkaewphothiyan, Chediluang Sub-District, Mae Sruai District, Chiang Rai Province. The populations in the study were 20 people consisting of the Abbot of Watsaengkaewphothiyan, the chief executive of the Chediluang Sub-District Administration Organization, the Sub-District Headman, the President of Elderly Club, Senior citizens of Chediluang Community, the village Headman of 11th Ban Maiseangkaew, and Watsaengkaewphothiyan Development Committees. The instrument used in the research was interview forms.

The results of the study were found that:

The development of Watsaengkaewphothiyan, Chediluang Sub-District, Mae Sruai district, Chiang Rai Province, in term of participation, it is found that the Abbot, staffs of the temple, community leaders and people in Chediluang Sub-District are involved in the temple environmental changing. They all together supply the budget for repairing and restoring the damaged parts of temple. In term of propagation of Buddhism, it is found that monks and novices have been responsible for study and practice the observances. There are many activities in the temple in order to preach the Buddhist teachings to people.

The problems and obstacles of the temple development is the structural lacking of systematically financial management. So the process of developing related personnel, such as the monks, the temple committee, the warden, as well as the communities closed to the temple, is in need in order to let them understand and know how to manage financial efficiently. Constructing budget is also not enough.

Keywords : Process of Development, Problems and Obstacle, Wat saengkaewphothiyan

บทนำ

วัดในพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรทางศาสนาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชน วัดแห่งแรกของพระพุทธศาสนา คือ วัดเวฬุวัน หรือวัดเวฬุวนาราม ตามประวัติว่าเป็นที่พำนักอาศัยของผู้ประพาศพรหมจรรย์ เป็นสถานที่สงบร่มรื่น ร่มเย็นทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณะธรรม ตรงกับความหมายของคำว่า อาราม ส่วนชาวไทยเรียกสถานที่อยู่ของผู้ประพาศพรหมจรรย์ ว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าวใช้เป็นที่วัดภูมิธรรม ภูมิความรู้ของพุทธศาสนิกชนผู้มาวัดสามารถประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้มากน้อยแค่ไหน

วัดมีความสำคัญและความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม เป็นสถานที่พึ่งเทศน์ฟังธรรม เป็นสถานที่ประชุม และเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน วัดแต่ละแห่งถูกสร้างขึ้นอย่างงดงามตามศิลปะและสถาปัตยกรรมในแต่ละสมัย วัดจึงเป็นโบราณสถานที่สำคัญแสดงถึงประวัติศาสตร์ในยุคหนึ่งๆ จากอดีตสู่ปัจจุบัน วัดในสมัยก่อนเปรียบเสมือนโรงเรียน พระสงฆ์ที่วัดเป็นผู้สอนเด็กให้รู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการเรียนทางธรรมะ การจัดงานบุญงานกุศลก็มักจะจัดกันที่วัด เมื่อมีการทะเลาะวิวาทก็มักไปตกลงไกลเกลี่ยกันที่วัด แม้กระทั่งเมื่อตายก็นำศพไปทำพิธีและเผากันที่วัด ชีวิตคนไทยสมัยก่อนจึงผูกพันกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายเลยทีเดียว (อาคม เดชทองคำ. 2554 : 151-152)

ในอดีตวัดถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางและเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน รวมทั้งคนในชุมชนใกล้เคียงรอบๆ วัดยังใช้วัดเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น จัดให้มีการประชุมหมู่บ้านทุกเดือนและการประชุมของส่วนราชการ หรือให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ส่วนใหญ่หันไปยึดติดในวัตถุนิยมมากเกินไปเป็นผลให้คนห่างไกลจากวัด โดยไม่รู้ตัว วัดจึงได้ลดบทบาทลงจากในอดีต สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านต่างมีวัดประจำหมู่บ้านของตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งถือว่าเป็นสมบัติรวมของคนทั้งหมู่บ้าน ดังนั้นวัดจึงเป็นศูนย์รวมของประชาชน

อำเภอแม่สรวย เป็นอำเภอทางผ่านเข้าเมืองจังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอที่มีธรรมชาติที่สวยงาม แวดล้อมด้วยป่าเขาลำเนาไพรของดอยจอมแจ้ง และดอยม่อนแสงแก้ว ในปัจจุบัน มีวัดแสงแก้วโพธิญาณ เป็นจุดดึงดูดให้ผู้คนเข้าไปกราบไหว้ พักผ่อน ชมความงดงามของศาสนสถานในวัดวัดแสงแก้วโพธิญาณ สร้างอยู่บนเนินดอยเล็กๆ ห่างจากหมู่บ้านป่าดิงงาม อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ชาวบ้านเรียกว่า ดอยม่อนแสงแก้ว ก่อสร้างเมื่อปี 2549 โดยท่านพระครูบา อริยชาติ อริยจิตโต พร้อมทั้งคณะศรัทธาบ้านป่าดิง และศิษยานุศิษย์ และมีการพัฒนาวัดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดหลายปีที่ผ่านมาพลังแห่งศรัทธาของสาธุชนที่ร่วมบริจาคทุนทรัพย์เพื่อพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณจากเชิงดอยห่างไกลและทุรกันดาร กลายเป็นสถานที่สวยงามอลังการที่สุดแห่งหนึ่งของภาคเหนือ เปรียบ

วารสารแสงอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ประดุกวิมานบนสวรรค์ชั้นฟ้าก็ไม่ปาน กลายเป็นแหล่งศึกษาศาสนาแห่งใหม่ของนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ วัดแสงแก้วโพธิญาณ มิใช่เป็นที่คุ้นเคยของพุทธศาสนิกชนชาวไทยเท่านั้น ยังดังไกลไปถึงต่างแดน ชาวสิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฮองกง ไต้หวัน และประเทศจีน ต่างบินลัดฟ้ามากราบสักการะและแวะไปเยี่ยมเยือนมิได้ขาด ด้วยหน่อเนื้อนาบุญและบารมีของ ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต ซึ่งเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาของศิษยานุศิษย์ทั่วสารทิศ โดยวัดแสงแก้วโพธิญาณมีบทบาทสำคัญต่อสังคมและเป็นศูนย์กลางของชุมชน ช่วยพัฒนาชุมชนในทุกด้านโดยเฉพาะด้านกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่กุลต่อชุมชนในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ด้วยการพัฒนาวัดที่รวดเร็วในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการพัฒนา วัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เพื่อให้เกิดความรู้และแนวทางในการนำมาสนับสนุนปรับปรุงการพัฒนาวัดในจังหวัดเชียงรายสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือเจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลตำบลเจดีย์หลวง กำนันตำบลเจดีย์หลวง ผู้นำในชุมชนตำบลเจดีย์หลวง ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลเจดีย์หลวง ผู้อาวุโสในชุมชนตำบลเจดีย์หลวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 บ้านใหม่แสงแก้ว และคณะกรรมการกลุ่มพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณฝ่ายต่างๆ รวมจำนวน 15 คน

2. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่เป็นบุคคล วัตถุ สิ่งของและสถานที่ที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลโดยตรงจากแหล่งข้อมูลตามที่ปรากฏในบทที่ 4 สภาพพื้นที่ศึกษาวิจัย

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แหล่งข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ วัดแสงแก้วโพธิญาณ สำนักหอสมุดกลางสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และหอสมุดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2.3 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยตรงจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัยในหมู่บ้าน จำนวน 15 คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับในการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะเอื้อต่อการตอบคำถาม และตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างชัดเจน โดยใช้เทคนิค วิธีการในหลายรูปแบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีวิธีการที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

3.1 การสำรวจพื้นที่วิจัย (Survey) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

3.2 การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมของวัดแสงแก้วโพธิญาณ เพื่อเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึก ถ่ายภาพ บันทึกเสียง เพื่อจะได้นำมาใช้วิเคราะห์งานวิจัยต่อไป

3.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับเจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลตำบลเจดีย์หลวง กำนันตำบลเจดีย์หลวง ผู้นำในชุมชนตำบลเจดีย์หลวง ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลเจดีย์หลวง ผู้อาวุโสในชุมชนตำบลเจดีย์หลวง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11 บ้านใหม่แสงแก้ว และคณะกรรมการกลุ่มพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณฝ่ายต่างๆ รวมจำนวน 15 คน

3.4 การเสวนากลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion) ร่วมกับเจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณ ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณฝ่ายต่างๆ รวมจำนวน 15 คน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

3.5 การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัด การมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด ประวัติและข้อมูลพื้นฐานของวัดแสงแก้วโพธิญาณ

3.6 วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ วัสดุอุปกรณ์ที่ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสร้างตามกรอบที่จะศึกษาโดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดแนวคิดของตัวแปรและประเด็นข้อคำถามต่างๆ ในการสร้างแบบสัมภาษณ์

4.2 นิยามตัวแปรเชิงปฏิบัติการและสร้างคำถามตัวแปรที่กำหนดไว้ โดยเขียนคำถามให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ ซึ่งครอบคลุมตัวแปรตามแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษา

4.3 สร้างแบบสัมภาษณ์ แล้วนำมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบ และแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

4.4 นำแบบสัมภาษณ์ ที่ปรับปรุงแก้ไขปรับปรุงจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

4.5 นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งมีข้อมูลหลายส่วนที่ต้องการรวบรวมและนำมาประกอบกัน ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล เป็น 3 ระยะ ดังนี้

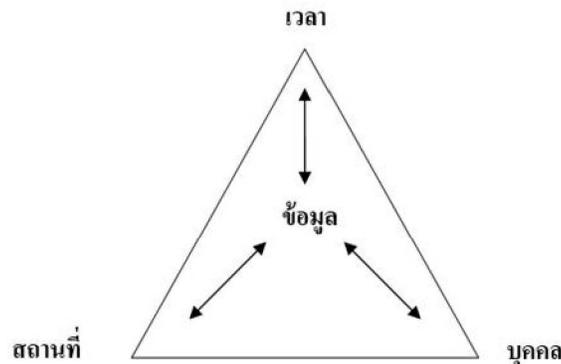
ระยะที่ 1 เริ่มสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้วิจัยได้แจ้งความประสงค์ให้เจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณและผู้นำชุมชนทราบ เพื่อขอความอนุเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของวัดแสงแก้วโพธิญาณและชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ศึกษาวิจัยครั้งนี้

ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลในประเด็นที่จะศึกษาวิจัย โดยผู้ทำการวิจัยได้กำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า ออกแบบสัมภาษณ์โดยการสำรวจพื้นที่ โดยการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ ทั้งเจาะลึก ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นต้น

ระยะที่ 3 ระยะตรวจสอบข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยนั้น เพื่อรับฟังคำแนะนำและหาแนวทางให้ได้ข้อมูลที่ได้นั้นตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในงานวิจัย

6. การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ สามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้อย่างชัดเจน และครอบคลุมในรายละเอียดของประเด็นที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยจะมีการตรวจสอบข้อมูลหลังการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ และสิ่งที่ได้จากคำบอกเล่าของผู้รู้ในชุมชน โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ การตรวจสอบข้อมูลในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับ เวลา สถานที่และบุคคลนั้นว่าทั้งสามองค์ประกอบนี้ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันเชื่อถือได้หรือไม่ (ดังภาพประกอบที่ 3.1) รวมทั้งการตรวจสอบเปรียบเทียบกับเอกสารและปรากฏการณ์จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วย

แผนภาพที่ 3.1 แสดงความสัมพันธ์การตรวจสอบข้อมูล

7. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เพื่อที่จะบรรยายและอธิบายประกอบข้อเท็จจริงต่างๆ ตลอดจนการแปลความหมายตามเนื้อหาสาระ จากการรวบรวมข้อมูลตามเทคนิคของการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด จากการสัมภาษณ์ การสังเกต โดยมีการจดบันทึกในการสัมภาษณ์ การถ่ายภาพกิจกรรมต่างๆ ของวัด เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ของการจัดข้อมูล และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ต่างๆ ตลอดจนถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด การอ้างอิงเปรียบเทียบข้อมูลในเอกสารงานวิจัยที่ผู้อื่นได้ศึกษาไว้ กับข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากงานภาคสนาม ซึ่งระหว่างเขียนรายงานการวิจัยนั้น เพื่อให้งานวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ปฏิบัติดังนี้ คือ มีการตรวจสอบข้อมูลซ้ำด้วย การสังเกตในหมู่บ้านหมู่ที่ 11 บ้านใหม่แสงแก้ว และในชุมชนใกล้เคียงตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย อีกเป็นระยะๆ เพื่อนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ความถูกต้อง ร่วมกับผู้นำชุมชนตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

8. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้นจะทำไปพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ในส่วนหนึ่งและนำมาตรวจสอบข้อมูลแล้วว่าน่าเชื่อถือได้ ซึ่งจะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้พร้อมๆ กันไปด้วย ประเด็นที่ทำการศึกษาเป็นการศึกษาถึงการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ จังหวัดเชียงราย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้ปรากฏการณ์ของบริบทชุมชนบ้านใหม่แสงแก้วมาเป็นฉาก และมีองค์ประกอบเหตุการณ์และปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับกาเกิดปรากฏการณ์นั้นๆ โดยมีการนำทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการวิเคราะห์และตีความในปรากฏการณ์นั้นๆ ไปด้วย โดยการเสนอนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นไปในลักษณะของการเขียนเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และรองลงมาเป็นเพศหญิง มีสถานภาพ สมรส รองลงมา คือ หม้าย และโสดและหย่าร้าง ตามลำดับ ส่วนใหญ่อายุ 41-50 ปี รองลงมา คือ 50 ปีขึ้นไป และ 31-40 ปี ตามลำดับ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมา คือ ประถมศึกษา และอนุปริญญา หรือ ปวส. และไม่ได้เรียนหนังสือ ตามลำดับ

การพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในด้านการมีส่วนร่วม พบว่าเจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณ บุคลากรในวัด ผู้นำชุมชน และประชาชน ตำบลเจดีย์หลวง มีส่วนร่วมผลักดันในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในวัด โดยร่วมจัดหางบประมาณให้แก่วัดเพื่อบูรณะ ปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมวัดที่ชำรุดทรุดโทรมในบางส่วน จัดสร้างศาสนสถานต่างๆ ภายในวัด ตลอดจนปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณวัดเพื่อให้เกิดความร่มรื่น สะอาดและสงบ วัดแสงแก้วโพธิญาณมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนบ้านใหม่แสงแก้วและชุมชนใกล้เคียง เนื่องจากวัดกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สร้างชื่อเสียงให้ชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา และสามารถขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ เช่น การจัดงานในเทศกาลพิธีวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา จัดให้มีโรงทาน เลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงานฟรี วัดก็เปิดโอกาสให้ผู้มีรายได้น้อยเข้ามาร่วมเปิดร้านค้าขายสินค้า เป็นต้น ผู้นำชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานในด้านต่างๆ ของวัด โดยเข้าร่วม

จัดทำประชาพิจารณ์หรือการประชุม เพื่อรับฟังความคิดเห็นในด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ของวัดพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมการส่งเสริมการจัดกิจกรรมของวัด มีส่วนร่วมในการใช้แรงงานหรือบริจาคทรัพย์ เพื่อนำไปพัฒนา ส่งเสริม บำรุงพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรม และร่วมประสานงานในด้านพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมด้านการร่วมตรวจสอบ ในการประเมินผลการพัฒนาชุมชนร่วมกับพระสงฆ์ในโอกาสต่างๆ รวมทั้ง มีส่วนร่วมในการควบคุมความก้าวหน้าในการพัฒนาชุมชน และการจัดทำแผนงานและติดตามแผนงานกับพระสงฆ์ด้วย

การพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่าพระภิกษุและสามเณรได้ทำหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติธรรมตามข้อวัตรต่างๆ มีกิจกรรมภายในวัดที่ช่วยเผยแผ่ในด้านพระธรรมคำสั่งสอนต่างๆ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีข้อคิดมีหลักธรรม มีคติประจำใจ การดำเนินกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดแสงแก้วโพธิญาณ ช่วยสร้างรายได้ กำเนิดการก่อสร้างศาสนสถานต่างๆ ภายในวัด มีกิจกรรมหลักที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี คือ งานอายุวัฒนมังคลครุบา งานพิธีไหว้ครู บูรพาจารย์ ครอบครัว งานทอดกฐินประจำปี นอกจากนี้ วัดแสงแก้วโพธิญาณยังมีการเผยแผ่ข้อมูลข่าวสาร หรือสาระธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนา เผยแผ่ศาสนธรรมให้เป็นที่เคารพนับถือเลื่อมใสศรัทธามากยิ่งขึ้น โดยการจัดฝึก

อบรมให้แก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ องค์การเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นปลูกฝังจิตใต้สำนึก (นามธรรม) ให้รู้จักคุณงามความดี เป็นการพัฒนาในด้านจิตใจในการประพฤติปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการเผยแผ่จากบุคคลากร คือ พระภิกษุ สามเณร ที่มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆ แล้วนำเอา มาเผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนได้รู้ตามเห็นตาม ซึ่งบุคคลากรที่ประพฤติดี สร้างชื่อเสียง และเผยแผ่พุทธศาสนาให้เป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย โดยเฉพาะบทบาทของพระภิกษุญาณ วิ. (ครูบาอริยชาติ อริยจิตโต) เป็นปัจจัยสนับสนุนอีกส่วนหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาวัดสืบมา ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่าการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ประสบปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เข้าไปยังวัดยังขาดจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด จึงทำให้ภาระของบุคคลากรและพระสงฆ์ ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่ามีความกังวลเกี่ยวกับการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อขาดครูบาอริยชาติ อริยจิตโตแล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่มีความยากและสลับซับซ้อน โดยต้องมุ่งสร้างบุคคลากรที่มีคุณภาพที่ทำหน้าที่เผยแผ่ และต้องสร้างคุณภาพให้แก่ชาวพุทธในเรื่องความรู้ความเข้าใจ ด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และถึงแก่น

การอภิปรายผล

การพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในด้านการมีส่วนร่วม พบว่าเจ้าอาวาสวัดแสงแก้วโพธิญาณ บุคลากรในวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนตำบลเจดีย์หลวง มีส่วนร่วมผลักดันในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมภายในวัด โดยร่วมจัดหางบประมาณ ให้แก่วัด เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ ซ่อมแซมวัดที่ชำรุดทรุดโทรมในบางส่วน จัดสร้างศาสนสถานต่างๆ ภายในวัด ตลอดจนปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณวัดเพื่อให้เกิดความร่มรื่น สะอาด และสงบ เป็นไปตามมาตรฐานการพัฒนาวัดตามที่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554 : 20-22) ได้อธิบายไว้ว่าการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนนทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น ซึ่งวัดแสงแก้วโพธิญาณได้สร้างอุโบสถ วิหาร หอไตร วิหารแสงแก้วโพธิญาณ เขาพระสุเมรุ ศาลาพระเกจิอาจารย์ ศาลาบูรพมหากษัตริย์ รวมทั้งรูปหล่อเหมือน ครูบาศรีวิชัยองค์ใหญ่ที่สุดในโลกไว้ได้อย่างอลังการ วัดแสงแก้วโพธิญาณจึงมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนบ้านใหม่ แสงแก้วและชุมชนใกล้เคียง เนื่องจากวัดกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สร้างชื่อเสียงให้ชุมชน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา และสามารถขยายโอกาสในการประกอบอาชีพ เช่น การจัดงานในเทศกาลพิธีวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา จัดให้มีโรงทาน เลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงานฟรี วัดเปิดโอกาสให้ผู้มีรายได้

น้อยเข้ามาร่วมเปิดร้านค้าขายสินค้า เป็นต้น ผู้นำชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานในด้านต่างๆ ของวัด โดยเข้าร่วมจัดทำประชาพิจารณ์หรือการประชุม เพื่อรับฟังความคิดเห็นในด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ของวัด พัฒนาชุมชนและมีส่วนร่วมการส่งเสริมการจัดกิจกรรมของวัด มีส่วนร่วมในการใช้แรงงานหรือบริจาคทรัพย์เพื่อนำไปพัฒนา ส่งเสริม บำรุงพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรม และร่วมประสานงานในด้านพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมด้านการร่วมตรวจสอบ ในการประเมินผลการพัฒนาชุมชนร่วมกับพระสงฆ์ในโอกาสต่างๆ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมความก้าวหน้าในการพัฒนาชุมชน การจัดทำแผนงานและติดตามแผนงานกับพระสงฆ์ด้วย ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554 : 13) อธิบายว่าการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมของวัด จนกระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน และเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาวัด คือพัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้นว่าวัดเป็นของตน มีความรู้สึกมีส่วนร่วม ห่วงแหนและช่วยกันดูแลรักษา สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาด ร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่เข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล ศึกษาพระธรรมวินัยและหลักพระพุทธศาสนา สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น ในการติดต่อกับหน่วยงานอื่นๆ การจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพ ซึ่งควรให้วัดเป็นศูนย์กลาง จากผลการวิจัย สอดคล้องกับ พระวิรุติ สาพันธ์ (2556 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัดหนองพลวง ตำบลลำดวน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการวิจัยพบว่าวัดมีการดำเนินงานการบริหารการปกครอง โดยยึดตามหลักของพระธรรมวินัย พระราช บัญญัติคณะสงฆ์ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคม โดยเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือร่วมปรึกษาหารือในการพัฒนาวัดร่วมกัน

การพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่าพระภิกษุและสามเณรได้ทำหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติธรรมตามข้อวัตรต่างๆ มีกิจกรรมภายในวัดที่ช่วยเผยแผ่ในด้านพระธรรมคำสั่งสอนต่างๆ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีข้อคิดมีหลักธรรม มีคติประจำใจ การดำเนินกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดแสงแก้วโพธิญาณ ช่วยสร้างรายได้ กำเนิดการก่อสร้างศาสนสถานต่างๆ ภายในวัด มีกิจกรรมหลักที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี คือ งานอายุวัฒนมังคลครุบา งานพิธีไหว้ครู บูรพาจารย์ ครอบเศียร งานทอดกฐินประจำปี นอกจากนี้ วัดแสงแก้วโพธิญาณยังมีการเผยแผ่ข้อมูลข่าวสาร หรือสาระธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนา เผยแผ่ศาสนธรรมให้เป็นที่เคารพนับถือเลื่อมใสศรัทธามากยิ่งขึ้น โดยการจัดฝึกอบรมให้แก่เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ข้าราชการ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นปลูกฝังจิตใจสำนึก (นามธรรม) ให้รู้จักคุณงามความดี เป็นการพัฒนาในด้านจิตใจในการประพฤติปฏิบัติ

มหากษัตริย์

ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย พบว่าด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและนักท่องเที่ยว ที่เข้าไปเยี่ยมชมวัดบางส่วน ยังขาดจิตสำนึก ในการมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด จึงทำให้ภาระของบุคลากรและพระสงฆ์ ในการทำความสะอาด ในด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จากการสัมภาษณ์พระภิกษุภวณัฏฐญาณ วิ. (ครูบาอริยชาติ อริยจิตฺโต) ท่านให้สัมภาษณ์ว่า ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับการสืบทอดและเผยแพร่พุทธศาสนา เมื่อถึงเวลาที่ขาดท่านแล้ว ดังนั้น ท่านจึงมุ่งพัฒนาวัดในทุกด้านทั้งด้านศาสนสถาน บุคลากร ภายในวัด และการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชน และได้ดำเนินโครงการหลายๆ โครงการเพื่อร่วมกันพัฒนาวัดและชุมชนให้มากที่สุด เช่น โครงการเพชรล้านนาภาษาบาลี เป็นการจัดการแข่งขันภาษาบาลี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์และสามเณร มีความรู้และสนใจ ในภาษาบาลีมากยิ่งขึ้น การจัดตั้งหน่วยกู้ภัยแสงแก้วโพธิญาณ โดยหวังว่าจะเป็นหน่วยงานที่คอยช่วยเหลือประชาชนต่อไปในอนาคต เป็นต้น นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ยังพบว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่มีความยากและสลับซับซ้อน โดยต้องมุ่งสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพที่ทำหน้าที่เผยแพร่ และต้องสร้างคุณภาพให้แก่ชาวพุทธในเรื่องความรู้ความเข้าใจ ด้านคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และถึงแก่น ดังนั้น การสร้างบุคลากรเพื่องานเผยแผ่ให้มีคุณภาพและทักษะจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยต้องเน้นไปถึงการประพฤติดี ทางกาย วาจา และใจ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

1.1 วัดควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล และรับผิดชอบในด้านการพัฒนาวัด ส่วนพระสงฆ์หรือบุคลากรภายในวัด ควรได้รับการพัฒนาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำความรู้และแนวคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ๆ มาปรับใช้ในการพัฒนาวัดหรือกิจกรรมของวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

1.2 ประชาชนควรได้รับการประชาสัมพันธ์นโยบาย และรับรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของวัดเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน ประชาชนควรสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการประชุม เพื่อทางวัดจะได้ทราบถึงความต้องการ และความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวัดแสงแก้วโพธิญาณ ตำบลเจดีย์หลวง อำเภอแม่สรวย ในด้านอื่นๆ เช่น ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาการสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นต้น เพื่อให้งานวิจัยมีความรอบด้านและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณร และประชาชนต่อการบริหารงานและการพัฒนาวัด

2.3 ควรมีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนาวัดสู่ ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อนำปัจจัยเหล่านั้นมาพัฒนาวัดให้มีความเป็นมาตรฐานต่อไป

บรรณานุกรม

พระมหาพรประสงค์ พุทธจันทร์. (2552). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระวิรุติ สานันท์. (2556). การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาวัดหนองพลวง ตำบลลำดวน อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

อาคม เดชทองคำ. (2554). วัดในบริบทของสังคมไทยในอดีต ปัจจุบันและอนาคต. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.